

RIIGIKOHTU XX KAASUSKONKURSI TÖÖ

Adressaat	Riigikohtu kaasuskonkursi žürii konkurss@riigikohus.ee
Töö esitamise kuupäev	31.10.2024
Töö autor	Hermann Käbi Tallinna Reaalkool, 12. klass hermann.kabi@real.edu.ee +372 53484448
Juhendaja	Juhendaja Nimi juhendaja@postiaadress.ee
Lahendatud kaasus	„Kes reetis keda“

KOHTUOTSUS

EESTI VABARIIGI NIMEL

Kohus	Harju Maakohus
Otsuse tegemise aeg ja koht	01.11.2024, Tallinn
Kohtunik	Hermann Käbi
Kriminaalasja number	1-24-XXXX
Kriminaalasi	Toomase süüdistuses KarS § 232 lg 1 järgi üldmenetluses
Prokurör	X.X
Süüdistatav	Toomas Isikukood: XXX; elukoht: xxx; kodakondsus: Eesti Vabariigi kodanik; haridustase: kõrgharidus; töökoht: XXX; kriminaalkorras karistamata. Tõkendit kohaldatud ei ole.
Kaitsja	Advokaat Y.Y

RESOLUTSIOON

- Õigeks mõista Toomas KarS § 232 lg 1 järgi esitatud süüdistuses.
- Jätta rahuldamata prokuratuuri taotlus kuulutada kohtuistung kinniseks.
- KrMS § 12 lg 4¹ alusel kohustada istungisaalis viibinuid hoidma saladuses asja menetlemisel teatavaks saanud asjaolusid, mis puudutavad planeeritud kaitserajatiste asukohti.
- Juhindudes KrMS § 126 lg 3 p-st 2 Kaitsepolitseiameti poolt konfiskeeritud süüdistatavale kuuluv asitõend 1tk mobiiltelefon – kohtuotsuse jõustumisel tagastada süüdistatavale.
- Mõista KrMS § 181 lg 1 alusel Eesti Vabariigilt Toomase kasuks tema kaitsja esitatud menetluskulude taotluse alusel menetluskulud summas XXXX eurot.

SÜÜDISTUS

1. Toomast süüdistatakse KarS § 232 lg 1 järgi selles, et tema andis Jevgeni valdusse katastri kõlvikukaarte ja endatehtud pilte maatükkidest, kuhu plaanitakse rajada kaitsepunktreid.

Süüdistuse kohaselt võttis metsjaettevõtjana töötava Toomasega ühendust Jevgeni, kes esitas Toomasele ettepaneku saata talle pilte ja katastri kõlvikukaart Toomase tööobjektist Alutagusel, kus viimane riigi jaoks lageraiet oli teinud. Jevgeni väitis, et on alustav metsaettevõtja ja tahab teada, kuidas ökosüsteem pärast raiet arenema on hakanud. Tasuks piltide ja kaardi eest pakkus Jevgeni Toomasele 1000 eurot.

Nädal pärast esimest tehingut võttis Jevgeni Toomasega uuesti ühendust, omandamaks pilte teistestki raielankidest, samuti ehitistest. Toomas hakkaski iganädalaselt Jevgenile tema poolt palutud pilte edastama, millega teenis kokku 42 000 eurot. Toomase tehtud pildid sisaldavad infot rajatavate kaitsepunkrite asukohtadest.

Seega pani Toomas toime riigireetmise ehk Eesti Vabariigi kodaniku poolt välismaalase abistamise Eesti Vabariigi iseseisvuse ja sõltumatuse või territoriaalse terviklikkuse vastu suunatud vägivallata tegevuses, s.o. KarS § 232 lg 1 järgi kvalifitseeritava kuriteo.

MENETLUSOSALISTE SEISUKOHAD

2. Kaitsja taotleb Toomase õigeksmõistmist. Tagantjärele saab Toomas aru, et tema tegevus võis olla vale ja välisriigile kasulik. Siiski võivad kõik maatükkidel pildistamas käia, kinnistute kaardid on veebis vabalt kättesaadavad. Toomas võttis tööotsa vastu üksnes seetõttu, et riik oli ta maha jätnud pojal diagnoositud haiguse vastase ravimi rahastamisel. Kaitsja vaidleb vastu istungi kinniseks kuulutamise taotlusele. Kuna süüdistatav ei teadnud, et pildistab punkrikohhti, ei ole fotodel midagi, mida avalikkus teada ei tohi.

3. Prokuratuur nõuab Toomasele 9-aastast vangistust. Lisaks taotleb prokuratuur istungi kuulutamist kinniseks riigisaladuse kaitse eesmärgil, sest Toomase tehtud pildid võivad sisaldada infot tulevaste kaitsepunkrite asukohtadest.

KOHTU SEISUKOHT

4. Kohus, kuulanud ära kohtu alla antud süüdistatava ütlused, kaitsja ja prokuröri seisukohad ja kontrollinud kriminaalasjas kogutud ning kohtule esitatud kirjalikke tõendeid, põhjendab järgnevalt otsust Toomasele esitatud süüdistuses ja seejärel lahendab prokuratuuri taotluse kuulutada istung riigisaladuse kaitseks kinniseks.

Süüdistuses KarS § 232 lg 1 järgi

5. KarS § 232 näol on tegemist alternatiiv-aktiivse süüteo koosseisuga kuriteoga, kusjuures süüdistatavale heidetakse ette just esimest alternatiivi (nn välisvaenlase abistamist).

6. Kahtlust ei ole, et Jevgeni, täites enda tegevusega Eesti Vabariigile vaenuliku riigi jaoks kasulikke ülesandeid, kvalifitseerub KarS § 232 mõttes välisvaenlaseks¹. Ilmselgelt on täidetud ka objektiivse koosseisu subjektile esitatud kodakondsuse nõue ja tuvastatud on vägivallata tegevus fotode tegemise ning edastamise näol.

7. Samas ei nähtu kohtule, et tuvastatud vägivallata tegevus vastaks koosseisule. Riigikohtu praktika kohaselt ei ole igasugune Eesti Vabariigi julgeolekut ohustav või kahjustav tegevus veel Eesti Vabariigi iseseisvuse ja sõltumatusse või territoriaalse terviklikkuse vastu suunatud vägivallata tegevus KarS § 232 mõttes (RKKKo 16.06.2023, 1-21-1421, p 109). Enamgi veel, koosseisutunnusele vastab vaid niisugune tegevus, mille eesmärk või tagajärg on Eesti Vabariigi muutmine mõne teise riigi osaks (Samas, p 108). Kohus leiab, et ehkki süüdistatava tegevus on Eesti Vabariigi julgeolekule ebasoodne, ei ole tõendatud, et tema tegevusel nõutud eesmärk või tagajärg oli, mistõttu ei ole koosseis täidetud.

8. Teine koosseisualternatiiv (salateabe edastamine) eeldab riigisaladuse või salastatud välisteabe kogumist või edastamist välisvaenlasele. Kaitsepunkrite asukoht võib olla kaitstud riigisaladusega. Vastavus objektiivsele koosseisule sõltub seega fotodel oleva info salastatusest.

8.1. Riigisaladuse mõiste sisustab riigisaladuse ja salastatud välisteabe seadus (RSVS). Kaitsepunkrite asukoht saab olla riigisaladusena käsitletav RSVS § 10 p 1¹ ja määruse „Riigisaladuse ja salastatud välisteabe kaitse kord“ § 8 lg 1¹ p 2 mõttes, mis sätestavad riigikaitseobjektide kaitsemeetmeid käsitleva teabe salajasuse.

8.2. Seega on punkrite asukoha kaitsmine riigisaladusega võimalik vaid juhul, kui tegu on riigikaitseobjektiga riigikaitseseaduse (RiKS) tähenduses. Maa-ala või ehitis tuleb riigikaitseobjektiks määrata Vabariigi valitsuse korraldusega (RiKS § 84 lg 2). Ei ole pretsedenditu luua kaitsepunkte neid riigikaitseobjektideks määramata². Et kriminaaltoimiku materjalidest ei nähtu midagi, mis tõendaks kaitsepunkrite riigikaitseobjekti staatuse, ja tõendamiskohustus lasub süüdistajal (põhiseaduse (PS) § 22 lg 2, KrMS § 7 lg 2), peab kohus käsitlema teavet ilma salastuseta. See omakorda välistab teise alternatiivi objektiivse koosseisu täitmise. Täiendavalt soovib kohus märkida, et ei saa jaatada kaitsja seisukohta, justnagu välistaks õigusvastasuse üksnes tõsiasi, et süüdistatav polnud teadlik tulevaste punkrite

¹ Sootak, J., Pikamäe, P. Karistusseadustik. Kommenteeritud väljaanne. (2021) § 232 komm 3.1.1.

² Näiteks plaanitakse nii toimida Balti kaitsevööndi kaitsepunkrite rajamisel. Vt: <https://www.kaitseinvesteeringud.ee/balti-kaitsevoond/>.

asukohtade pildistamisest. KarS § 232 lg 1 subjektiivse poole pealt pole oluline, et toimepanija oleks teadlik kogutava teabe sisust³, samuti oleks selline tõlgendus vastuolus *ignorantia juris non excusat* põhimõttega.

9. Subjektiivsest küljest eeldab kuritegu vähemalt kaudset tahtlust (KarS § 16 lg 4) kõikide objektiivsete asjaolude suhtes⁴. Seega peab subjektiivse koosseisu täitmiseks süüdistatav vähemalt pidama võimalikuks või möönma, et abistatav isik on välisvaenlane, kes tegutseb Eesti Vabariigi vastu. Kohus on seisukohal, et süüdistataval puudus põhjus pidada võimalikuks, et Jevgeni näol on tegu välisvaenlasega, mistõttu on täitmata ka koosseisu subjektiivne pool. Piltide eest tasu maksmine ei ole seadusevastane, makstud summa ei ole niivõrd suur, et oleks üksinda pidanud tekitama kahtlusi piltide tellija motiivis.

10. Käesoleval juhul on seega täitmata KarS § 232 lg 1 mõlema alternatiivi nii objektiivne kui subjektiivne koosseis, mis tingib õigeksmõistmise. Prokuratuuri nõutud 9-aastase vangistuse näol on tegemist süüdistatava põhiõiguste (nt PS §-d 19, 20, 26) äärmiselt intensiivse riivega, sellise sanktsiooni määramine on proportsionaalsuse põhimõtet (PS § 11) arvestades lubatav vaid väga tõsiste õigusrikkumiste korral. Kohus kahtleb, et sarnases asjas oleks ka süüdimõistmisel võimalik prokuratuuri taotletud karistust kohaldada.

Kohtuistungil avalikkuse piiramine

11. PS § 24 lg 3 järgi on kohtuistungid üldjuhul avalikud. Sättes sisalduv reservatsioon lubab siiski õigust riivata mh riigisaladuse kaitseks (PS § 24 lg 3, KrMS § 12 lg 1 p 1). Seejuures on oluline, et kohtuistungil avalikkust tuleks piirata üksnes minimaalselt vajalikus ulatuses⁵.

12. Kohus on varasemalt asunud seisukohale, et puudub võimalus käsitleda kaitsepunkrite asukoha teavet riigisaladusena (p 8.1 jj). Prokuratuuri taotluse rahuldamiseks puudub alus, kuivõrd KrMS § 12 sätestab istungi kinniseks või osaliselt kinniseks kuulutamise tingimused ammendavalt. Seetõttu jätab kohus taotluse rahuldamata.

13. Samas jaatab kohus seisukohta, et punkrite asukoht ei tohiks olla avalikustatav laiemale ühiskonnale. Liigne avalikkus võib punkrite eesmärgi õõnestada, sest sel juhul oleks info nende kohta kergesti kättesaadav ka vaenulikele riikidele. Kaitsepunkrite asukoht on, olenemata õiguslikust seisusest, teave, mille liigne avalikkus võib rajatise eesmärgi pärssida. Seetõttu rakendab kohus tagantjärele KrMS § 12 lg-ga 4¹ sätestatud saladuskohustust istungil viibijate suhtes määral, mis puudutab planeeritavate kaitsepunkrite asukohti.

³ Sootak, J., Pikamäe, P. Karistusseadustik. Kommenteeritud väljaanne. (2021) § 232 komm 4.2.

⁴ Samas, § 232 komm 4.

⁵ Madise, Ü. *et al.* Eesti Vabariigi Põhiseadus. Kommenteeritud väljaanne. (2020) § 24 komm 24.